

Kritika filosofická (a ve filosofii)

Ke kritickému přístupu k jiné filosofii nestačí pouhý odstup, pouhá distance od ní, nýbrž musí to být odstup docela zvláštního typu. Především musí sám být filosofický, neboť jen filosof je schopen se náležitě, tj. filosoficky zabývat jiným filosofem, ba filosofii vůbec. Neexistuje jiný způsob, jak se zabývat patřičně nejen druhým filosofem, ale jakoukoli filosofickou otázkou, jakýmkoli problémem nebo tématem, než právě filosofický; kdo nevstoupil na půdu filosofie, do jejího „světa“ (hájemství), kdo se aspoň částečně, „amatérsky“ nestal filosofem, není s to se od filosofie ani filosofičnosti distancovat. Filosofie a každé filosofování je zajisté ex professo povinno myslet kriticky a tedy jakoby „z distance“ (prostě z filosofických pozic odlišných a v této odlišnosti reflektovaných), ale má-li se filosofická kritika vztahovat k jinému filosofovi resp. jiné filosofii, jde o něco specifitějšího, než je pouhý přístup z distance. Filosof může (více či méně odůvodněně a tedy relativně oprávněně) jiného filosofa nebo jinou filosofii odmítnout; situace je ostatně taková, že každý filosof musí tohle dělat s mnoha jinými filosofy, ať už více nebo méně odůvodněně, už jen proto, že „jiných“ filosofů je příliš mnoho a pro nikoho není možné se zabývat všemi náležitě důkladně, ba o některých se někdy ani nelze dost dobře dozvědět (každý filosof je do značné míry omezen na to, o čem se dozví buď ze svého prostředí a okolí nebo z referátových časopisů – a ovšem někdy také na základě náhody). Pokud vskutku nejde o nejbližší kolegy a někdy i přátele, s nimiž udržuje osobní a také filosofický kontakt, dozvídá se každý filosof o jiných myslitelích s jistým zpožděním, někdy menším, jindy větším. Někdy se dokonce stává, že až po letech (a dokonce desetiletích) musí být nějaký i významný myslitel objeven nebo znovu objeven právě jakožto filosof. Kromě této meze“ je tu však ještě druhá, jiná, podstatně odlišná: ke kritickému přístupu k druhému filosofovi náleží nejen odstup (který – má-li být náležitý – nutně předpokládá nějaké vlastní filosofické „pozice“), ale jeho naprosto nezbytným předpokladem je také jistá otevřenost k tomu druhému mysliteli, jakási připravenost mu porozumět a být ve chvílích jakéhosi odstupu od vlastních pozic ochoten a schopen aspoň v nějakém rozsahu myslet s tím druhým, který zajisté myslí právě „jinak“. Ve filosofii mnohem víc než jinde (snad s výjimkou kritiky umění, ale tam zase jde o těžko překlenutelnou bariéru či hluboký příkop mezi tvůrcem a kritikem, zatímco ve filosofii pravý kritik musí být také a zároveň tvůrcem) náleží ke kritickému přístupu jakási (na první pohled poněkud arogantní až agresivní) snaha porozumět tomu druhému mysliteli (alespoň v některých ohledech, neboť v úplnosti a vcelku to u velkých myslitelů jistě není ani možné) lépe, než si rozumí on sám.

(Písek, 090318-1.)